

ПРВИ ДЕО - одредбе Правилника, План основног образовања и васпитања - Српски језик, ликовна култура и музичка култура (I део)

Други део - Музичка култура (II део), Природа и друштво, Математика и Техничко образовање (I део)

Трећи део - Техничко образовање (II део), Практични рад и Физичко васпитање (I део)

Четврти део - Физичко васпитање (II део)

На основу члана 20, а у вези са чланом 88. Закона о основној школи ("Службени гласник РС", број 50/92), Министар просвете доноси

Правилник о наставном плану и програму основног образовања и васпитања за ученике лако ментално ометене у развоју

Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС - Просветни гласник", бр. 19/93 од 30.8.1993. године.

Члан 1.

Овим правилником утврђује се наставни план и програм основног образовања и васпитања за ученике лако ментално ометене у развоју.

Наставни план и програм основног образовања и васпитања за ученике лако ментално ометене у развоју одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 2.

У I разред основне школе не може се уписати дете лако ментално ометено у развоју које до краја текуће календарске године не навршава седам година живота.

Члан 3.

Одељење, односно васпитна група има до шест ученика лако ментално ометених у развоју.

Члан 4.

Настава од V до VIII разреда изводи се као разредно-предметна.

Предметна настава изводи се из предмета: ликовна култура, музичка култура и физичко васпитање.

Час наставе траје 30 минута.

Члан 5.

Обавезне групне и индивидуалне ваннаставне активности не оцењују се, али се прати и описно исказује развојни статус ученика.

Члан 6.

Наставни план и програм утврђен овим правилником примењиваће се од школске 1993/94. године.

Члан 7.

Даном ступања на снагу овог правилника престаје да важи Правилник о плану и програму васпитно-образовног рада за основно васпитање и образовање деце лако ментално ометене у развоју ("Просветни гласник", број 1/86).

Члан 8.

Овај правилник ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Просветном гласнику".

Број 022-02-182/93-02

У Београду, 3. августа 1993. године

Министар,
Проф др Миливоје Лазић, с.р.

ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА УЧЕНИКА

I. ОБАВЕЗНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Обавезни предмети	Разреди															
	I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII	
	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год
Српски језик	3	114	3	114	3	114	3	114	4	152	4	152	4	152	4	152
Српски језик*	2	76	2	76	2	76	2	76	3	114	3	114	3	114	3	114
језик**	3	114	3	114	3	114	3	114	4	152	4	152	4	152	3	114
Ликовна култура	1	38	1	38	1	38	1	38	2	76	2	76	2	76	2	76
Музичка култура	1	38	1	38	1	38	1	38	1	38	1	38	1	38	1	38
Природа и друштво	2	76	2	76	2	76	2	76	3	114	3	114	4	152	4	152
Математика	3	114	3	114	3	114	3	114	4	152	4	152	4	152	4	152
Техничко образовање	2	76	2	76	2+1	114	2+1	114	4+1	190	4+1	190	4+2	228	4+2	228
Физичко васпитање	3	114	3	114	3	114	3	114	3	114	3	114	3	114	3	114
УКУПНО:	15	570	15	570	16	608	16	608	22	836	22	836	24	912	24	912

* Српски језик као нематерњи језик

** Језик националне мањине

II. ОБАВЕЗНЕ ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

1) Групне активности

а) Психомоторне вежбе

Ове вежбе остварују се са по 2 часа недељно за ученике од I до IV разреда по одељењу.

б) Логопедске вежбе

Ове вежбе остварују се са по 2 часа недељно за ученике од I до IV разреда по одељењу

2) Индивидуалне активности

а) Психомоторне вежбе

Ове вежбе остварују се за ученике од I до IV разреда са по 3 часа недељно по ученику и за ученике од V до VIII разреда са по 1 часом недељно по ученику.

б) Логопедске вежбе

Ове вежбе остварују се за ученике од I до IV разреда са по 2 часа недељно по ученику и за ученике од V до VIII разреда са по 1 часом недељно по ученику.

в) Корективно-превентивне вежбе и игре

Ове активности остварују се за ученике од I до VIII разреда са по 2 часа недељно по ученику.

3) Допунски рад

Овај рад остварује се са по једним часом недељно од III до VIII разреда.

4) Час одељењског старешине - одељењске заједнице

За ученике од I до VIII разреда ова активност остварује се са по 1 часом недељно.

III. ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

а) Матерњи језик са елементима националне културе

Ова настава остварује се са по 2 часа недељно од I до VIII разреда.

IV. ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА КОЈИМА СЕ ДОПРИНОСИ ОСТВАРИВАЊУ ПЛАНА И ПРОГРАМА И ЦИЉЕВА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

а) Друштвено користан рад

Ова активност остварује се са 20 часова годишње за ученике III и IV разреда и са 25 часова годишње за ученике од V до VIII разреда.

б) Друштвене и слободне активности ученика

Ове активности остварују се са по 1 часом недељно од III до VIII разреда.

в) Хор

Ове активности остварују се са 114 часова годишње.

г) Оркестар

Ове активности остварују се са 114 часова годишње.

ПРОГРАМ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ЗА УЧЕНИКЕ ЛАКО МЕНТАЛНО ОМЕТЕНЕ У РАЗВОЈУ

СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ васпитно-образовног рада је овладавање српским књижевним језиком и оспособљавање ученика за усмено и писмено изражавање и општење, доживљавање и учешће у вредности књижевних и других уметничких остварења, израђивање ученикове личности.

Задачи су:

- оспособљавање ученика да се правилно, јасно, лепо и тачно усмено и писмено изражавају;
- богаћење и развијање говорне и писмене културе ученика и оспособљавање да разумеју, правилно и јасно интерпретирају и процењују говорну и писану реч других;
- упознавање ученика с најосновнијим карактеристикама и правилима књижевног језика;
- отклањање нелогичности, нејасности и неправилности у говорном и писменом изражавању ученика;
- упознавање ученика с најзначајнијим делима народне и уметничке књижевности народа и народности СРЈ;
- развијање интересовања ученика и љубави према књизи, навикавање и оспособљавање да се њоме самостално служе;
- буђење и развијање естетских, моралних и друштвених осећања ученика, формирање моралног лика.

I РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

ОПШТА ПРИПРЕМА

Претходно испитивање знања ученика

Сензомоторни развој:

а) Визуелни развој: вежбе визуелне перцепције (препознавање облика, висине дебљине, димензије, боја, слова, бројки, шаблона итд.), вежбе визуелне перцепције, вежбе визуелне компарације, вежбе координације (око-рука);

б) Аудитивни развој: вежбе слушања (познати гласови, звукови, опонашање) вежбе схватање речи, вежбе извршавања наређења, вежбе аудитивне меморије, вежбе аудитивне дискриминације;

в) Кинестатички развој: вежбе за фину моторику: вежбе за координацију око-рука.

Развој говора:

Артикулационе вежбе; аналитичко-синтетичке вежбе; редослед реченица у низу; слагање реченица од речи; вежбе за употребу разних језичких облика; вежбе за богаћење речника; састављање прича на основу слике или апликације; учење краћих рецитација, прича; краћи опис слике; краће саопштавање о доживљају; слободно препричавање.

Предвежбе за писање:

Вежбе ходања, стајања, седења у оптималној удаљености од клупе, правилног држања оловке; моделовање глине, фломастером, прстом у ваздуху, по клупи, кредом у боји по табли, фломастером, воштаним бојама на папиру без линија; повлачење црта од леве надесно, спајање тачака, повлачење косих црта без истакнуте подлоге; повлачење водоравних и вертикалних, косих и валовитих црта; повезивање равних линија обема рукама; бојање у шаблонима; изрезивање.

Предвежбе за читање:

Препознавање истих слика, предмета; препознавање облика; препознавање истих предмета или слика у другој боји; распознавање истих слова сличних по облику; распознавање речи које су сличне.

УСМЕННО ИЗРАЖАВАЊЕ

Слободан разговор о познатим и другим личностима, предметима, појавама, доживљајима из дечијег живота, рада и игре. Учење напамет краћих песмица, бројалица и слично.

Игре у којима се од деце тражи усмени одговор.

Обраћање пажње на правилну артикулацију гласова: вежбање правилног изговарања гласова и исправљање говорних поремећаја.

Слушање краћих прича које казује наставник.

Слушање грамофонских плоча и касета са снимљеним текстовима из књижевности за децу.

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Преписивање речи и краћих реченица. Одговарање на постављена питања.

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Уочавање гласова и речи: разликовање слова и гласа.

Употреба великог слова на почетку реченице и тачке на крају реченице.

Писање великим словом именица које означавају лице.

ЛЕКТИРА

II РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

Читање и писање великих и малих штампаних слова првог писма с ученицима који то нису савладали у I разреду.

ВЕЖБЕ ЗА ТЕЧНО И ЛОГИЧНО ЧИТАЊЕ

Обрада лакших текстова из буквара, читање посебно припремљених материјала за читање. Правилно и јасно читање и разумевање краћих текстова.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Посматрање и описивање предмета, слика, појава и догађаја везаних за живот, рад и игру деце. Описивање и класификовање посматраних предмета и појава (на пример: ђачких и школских ствари, намештаја, оруђа, алата, прибора, животиња, биљака и сл.). Уочавање карактеристика предмета и појава (боја, облик, величина, употреба и слично) ради успешнијег разликовања и идентификације.

Увођење ученика у "читање" серија слика без текстова (вербална интерпретација садржине слика тзв. читање пре читања). Уочавање израза лица, положаја тела, распореда ликова и предмета на сликама. Представљање радње или појава на сликама.

Разматрање и описивање серије изложених слика. Уочавање промена код лица и предмета приказаних у серији слика. Утврђивање редоследа у вербалном излагању садржине слика датих у серији.

Преписивање краћих прича, бајки и басни.

Саопштавање утисака о причама, бајкама и баснама које су слушали.

Учење напамет кратких песмица. Вежбе у рецитовању и драматизовању песмица и краћих прича (појединачно, заједнички и по улогама).

Обраћање пажње на правилну артикулацију гласова, вежбање правилног изговора гласова и исправљање мањих поремећаја у говору.

Слушање прича које прича наставник. Утврђивање основних елемената садржине у саслушаној (истинској) причи помоћу питања: ко, шта, где и када).

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Повезивање са животом и радом деце у школи и код куће са природном и друштвеном средином детета. Коришћење непосредног искуства, првенствено догађаја везаних за доживљаје детета у школи, кући, породици, групи вршњака и слично.

Припремање речи, реченица и текста.

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Разликовање реченица, речи, слогова и гласова (без дефиниције). Употреба великог слова: на почетку реченице и при писању имена и презимена лица.

III РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

Обрада писаних слова првог писма.

ВЕЖБЕ У ТЕЧНОМ И ЛОГИЧНОМ ЧИТАЊУ

Правилно и јасно читање и разумевање одобрених текстова и штива. Читање по улогама и драматизовање погодних краћих прозних и поетских текстова.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Препоручивање прича, бајки и басни. Препричавање погодних текстова по улогама. Драматизација прича. Утисци о прочитаним штивима (краћим причама и слично).

Усмено описивање и тумачење саобраћајних знакова.

Утврђивање основних елемената садржине у прочитаној или саслушаној причи постављањем питања: ко, што, куда, где, када, како, зашто, откуда и слично.

Слушање и тумачење говора снимљеног на магнетофону и касети.

Слушање грамофонских плоча и касета са снимљеним текстовима из књижевности за децу. Разговор о слушаним делима.

Слушање грамофонских плоча и касета са снимљеним текстовима из књижевности за децу!

Учење напамет, краћих народних и уметничких песама.

Увежбавање правилног изговора гласова и правилног акцентовања речи.

Обраћање пажње на правилну артикулацију гласова, вежбање изговора гласова, увежбавање изговора гласова и исправљање мањих поремећаја у говору.

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Испитивање на школској табли дневних вести које ученици састављају уз помоћ наставника и преписивање тих вести с табле.

Диктат краћих реченица.

Састављање списка ученика који обављају одређене дужности у учионици и школи; састављање списка наставника школе (име, презиме, разред, који води, предмет који предаје); састављање списка најближих рођака. Израда списка књига које су ученику поклоњене за празнике, свечаности, рођендане и слично. Попис ствари потребних за куповину и набавку.

Писање натписа који служе за оријентацију, упозорење, обавештавање и слично (на пример, улаз, излаз на предња врата; забрањен пролаз за пешаке, отворено, затворено због оправке; биоскоп не ради и сл.).

Кратки заједнички састави о појединим догађајима из живота школе (после усмене припреме). Описи.

Кратки самостални састави о блиским и драгим личностима, животињама, предметима, доживљајима, играма, активностима и слично.

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Изјаве и упитне реченице (без дефиниције).

ЛЕКТИРА

Јован Јовановић Змај - поезија за децу (избор).

IV РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Увежбавање логичког и изражајног читања треба изводити обрадом народних и уметничких прича, басни, бајки и подесних штива. Читање, препричавање и учење напамет краћих одломака. Описи, препричавање, причање својих доживљаја.

Обрада штива за читање: уочавање и описивање главних ликова и носилаца радње у делу.

Вежбе у рецитовању уметничких и народних песама.

Слушање грамофонских плоча и касета са снимљеним народним песмама које говоре познати глумци.

Навикавање ученика да примају и дају једноставна, јасна и потпуна обавештења. Целовити извештаји у вези с индивидуалним искуством детета.

Вежбање у вођењу телефонских разговора и упутства за давање и примање телефонских обавештења.

Уочавање нових речи и њихових значења.

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу, разговор о гледаним филмовима и телевизијским емисијама.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Описи, одговори на питања, причање доживљаја, диктат и аутодиктат.

Самостално састављање и писање реченица које објашњавају слику (реченице којима се описује понашање и оцене на слици. На пример: "Не плзјуј на под!"; "Поштар је донео писмо; "На углу улице гради се стамбена зграда" и слично).

Састављање листе ученика по азбучном реду, листе гостију који ће присуствовати свечаности, приредби, прослави и слично. Календар рођендана ученика, као и школских и државних празника. Писање распореда часова, распореда дужности код куће и дужности чланова породице. Писање белешки за свакодневну употребу (попис ствари за набавку, ствари које се носе на путовање и излет, попис послова које треба обавити у току дана и слично).

Обраћање пажње на спољни изглед писмених радова: рукопис (облик и величина слова), уредност (распоред пасуса, чистоће и слично).

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Разликовање речи које значе име, особину, радњу, број без дефиниције.

Увежбавање правилног изговора и писање гласова: **х, ћ, ч**, правилно писање речи **био**, а не **бијо** и слично.

Разликовање јединине и множине.

ЛЕКТИРА

Душан Радовић: Избор из поезије и прозе за децу.

V РАЗРЕД

(4 часа недељно, 152 годишње)

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Настављање с увежбавањем изражајног читања обрадом народних и уметничких прича, басни, бајки и других подесних штива; настављање читања, препричавања и учења напамет краћих одломака из књижевних текстова.

Обрада штива за читање: указивање на сликовите описе, одговарајуће изразе и слично.

Слушање плоча и касета са снимљеним текстовима лирске, епске и драмске књижевности.

Анализа уметничких и народних песама. Рецитовање: појединачно и групно.

Причање доживљаја, из деце живота, препричавање слушаног као и посматраног рада и игре, препричавање онога што су ученици доживели и сазнали код куће, ван школе и у њој, слушањем и посматрањем (радио и ТВ-емисије, филмови, приредбе, свечаности, изложбе, излети, састанци, настава других предмета итд.). Логички редослед у излагању. Основни елементи садржине гледаног филма. Луткарске или позоришне представе.

Правила учтиве конверзације.

Увежбавање вођења телефонских разговора.

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Обрада другог писма: штампама и писана слова.

Диктат (ћирилица и латиница).

Кратке реченице из прича и њихово коришћење за одговоре на постављена питања.

Описивање познатих и других лица, предмета и животиња. Писање састава према серији слика. Писање честитки за Нову годину, рођендан и слично, састављање адреса.

Увођење у описивање лица, предмета, животиња, појава, доживљаја и догађаја из непосредног искуства ученика, по сећању или серији слика. Четири школска писмена задатка у току школске године. Врста писменог задатка, препис, диктат, одговори на питања, опис слике.

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Учење другог писма.

Разликовање именица и глагола и запажање њихове основне улоге у реченици (субјекат предикат).

Упознавање с бројевима.

Проста и проширена реченица (разликовање).

Употреба двеју тачака и зареза у набрајању.

Писмене вежбе у вези с поукама о језику.

ЛЕКТИРА

Народне приповетке.

VI РАЗРЕД

(4 часа недељно, 152 годишње)

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Читање. Вежбе у течном, правилном, логичком читању одабраних текстова: песама, приповедака, драмских приказа чланака

популарно-научног карактера и слично (читанке, дејчи листови и часописи, одломци из литературе за децу, примерени могућностима разумевања ученика).

Говорне вежбе - оспособљавање ученика за јасно, правилно и прецизно усмено изражавање вежбањем у причању и препричавању, у описивању, самосталном усменом изражавању, учењу напамет једноставних песама.

Слушање плоча и касета са одломцима из књижевних дела.

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Опис доживљаја, препис с једног писма на друго, диктат латиницом, одговори на питања.

Писмени састав према плану.

Састављање приче на основу виђених слика.

Писање различитих писама: међусобно и међушколско дописивање.

Четири школска писмена задатка у току школске године.

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Именице (заједничке, властите, род и број именица). Развијање осећаја за границу слова.

ЛЕКТИРА

Драган Лукић: Песме (избор).

VII РАЗРЕД

(4 часа недељно, 152 годишње)

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Читање. Вежбање у течном, правилном и логичком читању обрађених текстова: песама, приповедака, драмских приказа, чланака популарно-научне садржине и слично (читанке, дејчи листови и часописи, одломци из литературе за децу).

Развијање интересовања деце за читање примерене дневне штампе.

Упућивање на коришћење библиотеке.

Оспособљавање ученика за јасно и правилно изражавање вежбањем у препричавању, описивању, самосталном усменом изражавању, учењу напамет једноставних песама.

Коришћење штампаног текста из читанке и друге школске литературе или за то посебно припремљених текстова, радио и ТВ-емисија, филмова, дијаскопа, касета, плаката, припремљених слика, приредби и позоришних представа у говорним вежбама.

Увођење ученика у основне облике дискусије у разреду у групама и секцијама.

Драматизација приповедака, песама и одломака већих књижевних дела. Читање текстова по улогама.

Слушање плоча и касета са одломцима из књижевних дела.

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу.

Разговор о гледаним филмовима.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Кратки писмени састави у вези с доживљајима и искуствима ученика. Кратки самостални писмени састави.

Писање једноставних и кратких порука с личним потписом. Писање краћих писама. Дописивање с ученицима других школа. Писмо болесном другу. Писмо (позив) родитељима за посету, приредбу и слично. Дописнице (писање поруке, обавештења, позива).

Састављање честитки, захвалница (за рођендан, за празнике, за примљени поклон, за учињену услугу).

Састављање спискова ученика, књига и предмета по азбучном односно абecedном реду.

Четири школска писмена задатка у току школске године.

Облици писмених задатака: аутодиктат, опис личности, друга, певача, спортисте, нешто од ранијих облика преписа.

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Личне заменице. Бројеви (основни и редни бројеви). Глаголи - садашње, глаголи и будуће време.

Сложене реченице (елементарно). Придеви - поређење придева (елементарно). Присвојни придеви без правила (од личних имена као Мирин, Перин и сл.). Употреба великог слова (имена припадника народа, државе, покрајине, места, назив улица).

ЛЕКТИРА

Мирослав Антић - Плави чуперак.

VIII РАЗРЕД

(4 часа недељно, 152 годишње)

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Развијање способности самосталног усменог излагања, причања и описивања према писменом плану.

Обраћање пажње на чистоћу, правилност и јасност језика.

Дискусија и усмено реферисање о прочитаним делима одломцима, чланцима, радио и ТВ-програмима, филмовима, позоришним, музичким, циркусним и другим представама и приредбама.

Оспособљавање ученика за самостална јавна иступања: отварање школских приредби, скупова, изложби, поздрављање гостију.

Оспособљавање ученика за давање обавештења (подношење кратких усмених извештаја о раду и сл.). Давање обавештења и огласа преко школске разгласне станице.

Читање текстова по улогама.

Организовање посете позоришту: припреме за дело које ће се гледати и разговор после представе. Колективно гледање филмова и разговор о њима.

Разговор о прочитаним текстовима из штампе за децу и омладину.

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

Препричавање кратких штива (описи предела с излета, екскурзија, посета музеју, другој школи, описивање занатских радионица и сл.).

Писање приватног писма (члану породице, пријатељу, рођаку). Изражавање саучешћа поводом смрти и друге несреће и сл.

Писање кратке аутобиографије ученика. Писање молби. Састављање пријаве. Испуњавање формулара (за запослење, поштанских формулара, за кредит и сл.). Писање, реверса, потврда и признанице.

Састављање извештаја (о посети, излету, приредби, обављеним радовима и сл.

У току школске године четири писмена задатка.

Облици писмених задатака: опис виђених предела, посета и сл., препричавање краћих штива и нешто од ранијих облика, осим преписа.

ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Понављање и утврђивање променљивих врста речи. Синтеза знања ученика о речи у реченици: систематизација врста речи и реченице, као и правописних правила.

Писање реченице **не**, реченице **ли** и **нај** код суперлатива.

Писање наслова књига.

СРПСКИ ЈЕЗИК КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Циљ наставе је да ученици продуктивно овладају српским језиком у оквиру предвиђене језичке и лексичке грађе, да упознају елементе културе народа који говоре тим језиком и да их оспособи за међусобно споразумевање, дружење и зближавање са припадницима других националности.

Задаци су:

- овладавање говорним језиком у оквиру основних језичких структура и речника до 12000 фреквентних речи и израза;
- усвајање правилног изговора и интонације при усменом изражавању и читању;
- разумевање саговорника и усменог излагања о темама из свакодневног живота;
- разумевање лакших текстова различитог жанра у оквиру предвиђене тематике;
- упознавање елементарне законитости српског језика;
- савладавање графичког система и основа правописа ради коректног писменог изражавања у границама усвојених језичких структура и лексике;
- оспособљавање ученика за разговор о темама из свакодневног живота према могућностима ове категорије ученика;
- упознавање ученика са најосновнијим карактеристикама културе народа који говоре страним језиком;
- развијање интересовања ученика за учење српског језика и утицај на развој њихових општих способности.

I РАЗРЕД

(2 часа недељно, 76 часова годишње)

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 76 часова годишње)

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 76 часова годишње)

ТЕМАТИКА

Школа: учионица, намештај, основни школски прибор, школско двориште, ученици; ситуације за време наставе и за време одмора; пригодне свечаности (Нова година).

Породица и дом: чланови уже породице, свакодневне дужности у кући, занимања чланова уже породице; кућа (стан, просторије, намештај).

Село и град: упознавање најважнијих објеката у месту (продавница, пијаца, пошта, станица, амбуланта и др.); превозна средства.

Домаће животиње, воће, поврће, цвеће.

Време: Дани у недељи.

Бројање до 20.

Комуникативне функције: поздрављање, представљање, осповљавање друга, наставника, исказивање молбе, захваљивање (основни облици).

Игре, песме за певање и рецитоване.

ЈЕЗИЧКА МАТЕРИЈА

Именовање предмета и бића

У функцији глаголског дела предиката треба користити енклитичке облике помоћног глагола **јесам**, а у функцији именског дела предиката увежбавати именице сва три рода у оба броја.

У функцији субјекта увежбавају се: показне заменице **ово**, **то**, **оно**, личне заменице сва три лица у једнини и множини и именице сва три рода у оба броја.

Обрасци: Ово (то, оно) је камион (столица, звоно).

То су дечади.

Ово је девојчица (Марија).

Марија (она је девојчица).

Ти си ђак.

Оне су ученице.

Од именица мушког рода које у множини проширују основу са **-ов**, **-ев**, друг - другови) и код којих се врши промена сугласника (**дечак** - **дечади**), користе се само оне које се намећу у одређеној говорној ситуацији.

Исказивање радње

У функцији субјекта треба увежбавати именице сва три рода у оба броја, као и личне заменице за сва три лица у једнини и множини. У функцији предиката увежбавати облике презенте са исказаним и неисказаним субјектом. Увежбавају се и најчешћи глаголи са морфемом се (**играти се**, **облачити се**, итд.).

Образац:

Милан (он).

Милена (она црта).

Дете (оно).

Они (оне, она) цртају.

Ја седим. (Седим).

Ми седимо. (Седимо).

Вера иде.

Ученици иду.

Ти се играш.

Ви се играте.

Исказивање особине предмета и бића

У функцији субјекта користе се именице и личне заменице, а у функцији именског дела предиката описни придеви.

Обрасци:

Лутка је велика.

Он је добар.

Млеко је топло.

Трешње су црвене.

Кликери су црвени.

Исказивање објекта

За исказивање објекта употребљавати усвојене именице у претходним обрасцима. Треба обратити пажњу на двојачке облике акузатива именица мушког рода (бића - предмет).

Образац:

Ученик носи торбу.

Он црта камион.

Петар зове Ивана.

Ученици имају оловке.

Мама чита писмо.

Исказивање просторних односа

За исказивање просторних односа треба увекбавати прилоге за место (на питање **где**): **овде, ту, близу, далеко** и др.), локатив с предлозима **у** и **на** (на питање куда) у једнини.

Обрасци:

Марија је овде.

Сто је у соби.

Марија седи у разреду.

Чаша је на столу.

Јелена жури на пошту.

Заран трчи у парк.

Исказивање молбе, заповести

Облик другог лица императива користити само када то захтева говорна ситуација.

Образац:

Устани!	Устаните!
Отвори!	Отворите!
Гледај!	Гледајте!

ГОВОРНЕ ВЕЖБЕ

Стицање и развијање језичких вештина: слушање са разумевањем и говор.

Одговори на питања, постављање питања: на основу датих упитних речи, на визуелни подстицај, на дате одговоре.

Разумевање, извршавање и давање налога и радњи.

Вежбе дијалогског карактера у свакодневним говорним ситуацијама (наставник - ученик, ученик - ученик) уз усвајање и правилно коришћење предвиђених комуникативних функција; варирање дате ситуације.

Краће самостално излагање на основу слике или низа слика до 5 реченица које чине целину.

Једноставнији описи предмета и бића.

Извођења лакших, подесних игара за децу (групне и дидактичко-језичке игре), учење бројалица, певање и рецитовање песмица. Извођење малих сцена из свакодневних животних ситуација.

Од првог момента у вежбама пажња се посвећује савлађивању правилног изговора: чиста и јасна артикулација гласова. Српског језика (посебно увекбавање правилне артикулације гласова којих нема у језику ученика) правилно акцентовање, интонација и мелодија реченице.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 76 часова годишње)

ТЕМАТИКА

Школа: Живот у школи, дужности ученика, ситуације за време наставе и за време одмора; зимски и летњи распуст.

Породица: слободно време чланова породице, недеља у породици, дневни оброци, јело, прибор за јело; човек (делови тела), одржавање личне хигијене, одећа, обућа.

Град и село: продавница или робна кућа, (намирнице и основни артикли); сеоска домаћинства, пољопривредни послови и производи.

Месеци и годишња доба.

Бројање до 100.

Комуникативне функције: међусобно упознавање, ословљавање познате и непознате особе, привлачење пажње; давање и тражење најосновнијих информација о себи и другима, тражење и давање дозволе - основни облици.

Игре, песме, рецитовање.

ЈЕЗИЧКА МАТЕРИЈА

Именовање предмета и бића.

Даље увекбавање образаца из претходног разреда.

У функцији субјекта и именског дела предиката треба увекбавати и именице које у множини проширују основу и код којих се јавља промена сугласника. Уводити и најфреквентније именице мушког рода на **-а** у оквиру предвиђене лексике.

Уз именицу у функцији именског дела предиката уводе се атрибути који се са именицом слаже у роду, броју и падежу.

У функцији глаголског дела предиката, користе се и облици перфекта помоћног глагола, али само у реченицама са исказаним субјектом.

Обрасци:

Голубови су птице.

То су ученици.

Ово је деда.

Милан је био радник.

Маријана је била ученица.

Девојка је добра радница.

Оно је било мало село.

Исказивање радње

Даље увекбавање облика презента нових глагола. Треба обратити пажњу на 3. лице множине.

Поред облика презента увекбавати и облике перфекта сва три лица једнине и множине. Посебну пажњу треба обратити на слагање субјекта (исказаног именицама и заменицама сва три рода) са радним глаголским придевом. Облике перфекта увекбавати само у реченицама са исказаним субјектом.

Развијати способност за уочавање глаголског вида (читати - прочитати; цртати - нацртати).

Увекбавање најфреквентнијих правих повратних глагола (**се** - себе).

Обрасци:

Они скачу.

Он је отпутовао.
Ја сам читао (читала).
Дете је читало.
Ми смо читали (читале).
Отац је читао.
Мајка је прочитала књигу.
Ја се умивам.

Исказивање особине предмета и бића и припадања
Увежбавање обрасца из претходног разреда.

Уз именицу у функцији субјекта и именског дела предиката увежбавати атрибуте који се са њом слажу у роду, броју и падежу.
Најпре уводити показне заменице (**тај, та, то**) у служби атрибута. У функцији глаголског дела предиката треба увежбавати и облике перфекта помоћног глагола у реченицама са исказаним субјектом.

У функцији именског дела предиката треба увежбавати присвојне придевске заменице које означавају припадање 1, 2. и 3. лицу јединине.

Обрасци:

Хаљина је чиста.
Та кућа је стара.
Нова школа је велика.
Тај капут је био мој.
Оловке су моје.

То маче је било моје.

Исказивање објекта

Увежбавање обрасца из претходног разреда.

Обрасци:

Милан воли колач.

Милан воли друга.

Павле има голубове.

Исказивање намене

У функцији индиректног објекта треба увежбавати именице мушког и женског рода у оба броја.

Обрасци:

Учитељица говори Ивану.

Милан помаже друговима.

Она помаже пиониркама.

Петар је дао књигу другарици.

Исказивање просторних односа

Увежбавање обрасца из претходног разреда уз нове прилоге (на питање **где** и **куда**) **напред, натраг, позади, овамо, онамо, десно, лево, право** и др.

Обрасци:

Дечаци трче на игралиште.

Ја сам овде.

Иванка је у школи.

Иде на станицу.

Цвеће је на столу.

Драган седи напред.

Они иду десно.

Јелена жури у школу.

Исказивање молбе, заповести

Увежбавање облика 2. лица јединине императива уз вокатив личних имена.

Образац:

Јелена, дођи овамо!

Марко, нацртај цвет!

Исказивање временских односа

У функцији одредбе за време треба увежбавати најфреквентније предлоге: **данас, јуче, сутра, рано, касно, ујутро, увече, сада** и именице које означавају дане у седмици у облику акузатива с предлогом **у**.

Обрасци:

Тата путује данас.

Ја сада читам.

Јуче сам пливао.

Иван долази у суботу.

Бака је стигла у петак.

Исказивање начина радње

За исказивање начина вршења радње увежбавају се најфреквентнији прилози: **брзо, полако, лепо, добро** и др.

Образац:

Петар чита брзо.

Она лепо пише.

ГОВОРНЕ ВЕЖБЕ

Настављање са увежбавањем правилног изговора нових лексичких јединица и нових облика. Коришћење говорних вежби из претходног разреда и увођење нових.

Постављање питања интонацијом.

Вођење дијалога карактеристичних за свакодневне говорне ситуације (у складу са предвиђеном тематиком, језичком и лексичком грађом) уз усвајање и правилно коришћење комуникативних функција; варирање дијалога на визуелни или вербални подстицај.

Краће самостално излагање у вези са обрађеном темом на основу слике или низа слика, краћег дијафилма.

V РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

ТЕМАТИКА

Школа: име школе (значење имена или подаци о личности чије име школа носи), живот у школи. Дан школе, спорт, доживљаји ученика.

Породица и дом: ситуације из свакодневног живота у породици (обавезе чланова породице, радно и слободно време; празник у

породици).

Град и село: делови града (улице, булевари, центар, паркови), породична или стамбена зграда (однос према суседима, поштовање кућног реда); на железничкој и аутобуској станици; саобраћај, путовање у веће место.

Време и природа: казивање пуних сати; излет у природу.

Бројање до 1000.

Комуникативне функције: тражење и давање основних података о предметима у простору, кретању у простору, временским приликама; исказивање (не) допадања, оправдања.

ЈЕЗИЧКА МАТЕРИЈА

Именоване бића и предмета

Даље увежбавање категорија предвиђених у претходним разредима.

Уз именицу у функцији субјекта уводе се атрибути који се са именицом слажу у роду, броју и падежу. У функцији глаголског дела предиката треба увежбавати футур помоћног глагола са исказаним субјектом.

Обрасци:

Мали дечаци су пионири.

Они су били радници.

Оне су биле ученице.

Ја ћу бити кројачица.

Исказивање радње

Даље увежбавање образаца из претходног разреда. У функцији предиката треба увежбавати облике футура, увек са исказаним субјектом.

Даље разликовање глаголског вида (шити - сашити, трчати - потрчати).

Обрасци:

Дечак је учио.

Ја ћу читати.

Ми ћемо цртати.

Драган ће путовати.

Иван се обува.

Марија се умива.

Мајка је шила (сашила) хаљину.

Исказивање особине предмета и бића и припадања

Даље увежбавање категорија из претходних разреда.

У функцији субјекта треба увежбавати и именице мушког рода на -а. Глаголски део предиката исказује се футуром помоћног глагола, али увек са исказаним субјектом.

У функцији именског дела предиката треба увежбавати присвојне придевске заменице које изражавају припадање 1, 2. и 3. лицу множине и присвојне придеве на -ов (ев) и ин.

Обрасци:

Црвена лопта је била његова.

Сава је био храбар.

Ова учионица је наша.

Црвени аутомобил је њихов.

Књига је Иванова (Милошева).

Овај капут је Марин.

Књига ће бити Иванова.

Исказивање објекта

Даље увежбавање образаца из претходних разреда. У функцији објекта треба увежбавати ненаглашене облике личних заменица у оба броја. (Чешће употребљавати предикат у перфекту да би се увежбао распоред глаголске и заменичке енклитике).

Уз именицу у функцији објекта уводи се атрибут који се с именицом слаже у роду, броју и падежу.

Обрасци:

Учитељица га (је) зове.

Учитељица га (ју) је звала.

Учитељица их зове.

Ја сам га видела.

Он га је видео.

Он је купио нови капут.

Павле је добио лепе поклоне.

Исказивање намене

Увежбавање образаца из претходних разреда.

За исказивање намене треба увежбавати именице средњег рода у једнини.

Обрасци:

Бака шаље пакет унуку (унуцима).

Мама прича детету.

Драган даје млеко мачету.

Исказивање просторних односа

Увежбавање образаца из претходних разреда.

У функцији одредбе за место треба увежбавати облике именица у локативу и акузативу; именице и личне заменице у генитиву са предлозима: **испред, иза, поред, код** (на питање **где**) и прилоге (на питање **куда**): **туда, отуда** и др.

Обрасци:

Ученици су у учионицама.

Они стављају свеске у клупе.

Марија седи иза Иванке.

Седи поред Петра.

Он је код куће.

Петар је био код лекара.

Јелена је прошла отуда.

Исказивање молбе, заповести

Увежбавање образаца из претходног разреда.

Увежбавање облика 2. лица једнине и множине императива уз вокатив именица.

Обрасци:

Друже, пожури!

Другарице, затвори прозор!

Другови покажите задатке!

Исказивање временских односа
Увежбавање образаца из претходног разреда. Употребљавати нове прилоге за време: **прекосутра, прекјуче, лети, зими** и др.
За исказивање времена треба користити и називе месеци у локативу с предлогом у.

Обрасци:

Зими пада снег.

У јуну ћемо брати трешње.

Исказивање начина радње

Увежбавање образаца из претходног разреда. Употребљавати и нове прилоге за начин: **лако, тешко, лоше, ружно, изванредно**, итд.

Обрасци:

Драган лоше пише.

Он лепо пева.

Исказивање средстава којим се врши радња

У функцији исказивања средства треба увежбавати облике инструментала (именица у оба броја).

Обрасци:

Марија пише оповком.

Јелена се игра лутком.

Они путују аутобусом.

Иван црта бојицама.

Деца се играју аутомобилима.

Исказивање узајамне и заједничке радње

Увежбавање социјативног инструментала у једнини и множини.

Обрасци:

Весна спрема са мамом.

Зоран је скупљао папир са друговима.

Она се такмичи са другарицама.

ГОВОРНЕ ВЕЖБЕ

Даље савладавање правилног изговора.

Даље оспособљавање за говорно изражавање у дијалогској форми са повећаним захтевима, у односу на захтеве у претходним разредама (дијалог са допунским питањима и др.) у складу са обрађеном језичком и тематском грађом; правилно коришћење предвиђених комуникативних функција.

Пре причавање садржине гледаних краћих дијафилмова и обрађеног текста на основу заданог плана у облик питања.

Даље оспособљавање за самостално излагање у вези са обрађеном темом на визуелни подстицај (слика, низ слика-стрип-слике) и без њега.

Једноставни описи предмета и бића.

Драматизација прикладних обрађених текстова; извођење малих сцена.

Пре причавање личних доживљаја.

ПИСМЕНЕ ВЕЖБЕ

Усвајање једног српског писма (више пажње посветити графемама којих нема у језику ученика), уочавање корелације глас - графем, односно графичког приказа исказа. Преписивање краћих реченица.

Краћи диктати на основу усвојених структура и лексике.

Одговори на једноставнија питања. Постављање питања у вези са задатим реченицама.

Један писмени задатак у току школске године.

ЧИТАЊЕ

Усвајање једног српског писма (ћирилица или латиница) у зависности од сличности са писмом матерњег језика.

Повезивање писане форме језика чији је садржај претходно орално усвојен. Неговање технике гласног читања (правилан говорни ритам, артикулација, акцендовање).

Гласно глобално читање кратких текстова у складу са тематиком (дијалогске и наративне форме) познате садржине, а затим текстова делимично непознате садржине.

ПРАВОПИС

Правилно потписивање ученика (име па презиме). Писање гласова и гласовних скупова карактеристични за српски језик (оквир даје језичка грађа која се усваја). Велико слово у писању улица, тргова, насеља.

VI РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

ТЕМАТИКА

Школа: наставни предмети, одмор, другови; омиљени спортови, празници, прослава државних празника, школске свечаности, догађаји из живота ученика.

Породица: прослава рођендана, припреме за дочек гостију, поклони; припреме и одлазак на излет, летовање и зимовање.

Болест и лечење, амбуланта или болница и апотека.

Свакодневни живот: ситуације из свакодневног живота, на пошти, у самопослузи, у робној кући, у млечном ресторану, у посластичарници; цртани филм.

Слободно време ученика: цртани филм; позориште лутака, зоолошки врт.

Комуникативне функције: позивање у госте, прихватање и неприхватање позива, честитање, исказивање добрих жеља, захваљивање, исказивање допадања, недопадања, изрицање забране.

ЈЕЗИЧКА МАТЕРИЈА

Именовање предмета и бића

Увежбавање образаца из претходних разреда. У функцији глаголског дела предиката увежбавати помоћни глагол у футуру без исказаног субјекта.

Уводити атрибуте уз именицу мушког рода на -а.

Обрасци:

Мама је била девојчица.

Они су били (ће бити) ученици.

Бићу ученик.

Мој деда је био поштар.

Даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Увежбавање употребе глагола са непотпуним значењем (допуна у инфинитиву, односно да + презент).

И даље радити на уочавању разлика у глаголском виду и на његовој одговарајућој употреби.

Обрасци:

Он жели (може, мора, сме, мисли, воли и др.) путовати.

Он жели (хоће, треба и др.) да путује.

Он ће седети.

Она ће сести.

Исказивање особине предмета и бића и припадања

И даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање именског дела предиката редним бројем и конструкцијом за поређење: **као** + номинатив именице.

Обрасци:

Црвени аутомобил је њихов.

Милан је други.

Анка је друга.

Петар је као Јован.

Петар је вредан као Јован.

Исказивање објекта

Даље увежбавање образаца из претходних разреда.

У функцији објекта треба увежбавати именице у генитиву уз основне бројеве и одредбе за количину (именица, прилог).

Обрасци:

Јован има доброг друга.

Она је купила нови капут.

Он је добио лепе поклоне.

Петар је попио шољу млека.

Јасна је купила два лењира.

Петар је купио четири бојице.

Ученица је купила седам свезака (лењира).

Деда је донео много крушака.

Исказивање намене

Увежбавање образаца из претходних разреда. У функцији намене треба увежбавати ненаглашене облике личних заменица у оба броја.

Образац:

Дечак је набрао траву прасету.

Петар му (јој) је дао ужину.

Она нам је показала књиге.

Она ми је донела цвеће.

Исказивање просторних односа

У функцији одредбе за место треба и даље увежбавати образце из претходних разреда, генитив именица и личних заменица са предлозима: **изнад, испод, са, из** (на питање **где, одакле**).

Обрасци:

Јован станује испод Петра.

Птица лети изнад куће.

Деца се враћају са излета.

Ученици излазе из учионице.

Испод нас је вода.

Исказивање молбе, заповести

Увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање временских односа

Даље увежбавање образаца из претходних разреда. Треба користити прецизно одређивање времена речима која значе временске јединице (сат, час, минут).

Обрасци:

У септембру почиње настава.

Ноћас путујемо.

Ја устајем у седам часова.

Час почиње у седам и тридесет (минута).

Ми ручамо у два сата.

Вечерамо у седам сати.

Исказивање начина радње

Поред прилога за начин, за исказивање начина вршења радње треба увежбавати и конструкцију **као** + номинатив.

Образац:

Петар ради као отац.

Иванка плива као риба.

Исказивање средства којим се врши радња

Даље увежбавање образаца из претходног разреда.

Образац:

Дечак се игра камионом.

Јова се игра аутомобилима.

Вера се игра лутком.

Марија црта бојицама.

Исказивање узајамне и заједничке радње

Даље увежбавање образаца из претходног разреда. Увежбавање социјативног инструментала личних заменица у оба броја.

Образац:

Наш учитељ разговара са војником.

Павле се такмичи са њим.

Они раде с нама.

ГРАМАТИКА

Терминологија на српском језику за граматичке појмове усвојене у оквиру наставе језика ученика. Увођење граматичке терминологије која изискује најнеопходнија уопштавања потребна за брже и свесно усвајање језика (проста и сложена реченица; врста речи на тексту; одређивање рода и броја именских речи, препознавање усвојених падешких облика; глаголски облици; садашње, прошло и будуће време, заповедни начин).

ПРАВОПИС

Писање гласова и гласовних скупова карактеристичних за српски језик.

Писање негираних глагола.

Преношење дела речи у нови ред.

Велико слово у писању имена планина, вода.

Састављено и растављено писање речи.

Скраћенице за меру; скраћенице типа: ч, уч, стр., год.

Указивање на принципе фонолошког правописа у оквирима усвојене језичке грађе.

ГОВОРНЕ ВЕЖБЕ

Даље савладавање правилног изговора.

Употребљавање облика из претходних разреда са појачаним захтевима и увођење нових.

Препричавање обрађених текстова, на основу плана (датих теза).

Спонтани разговори у складу са обрађеном језичком и тематском грађом.

Кратко обавештавање, извештавање.

Драматизација прикладних садржаја, увођење малих сцена из свакодневних ситуација.

Дидактичке игре за усвајање комуникативних функција.

Причање личних доживљаја и догађаја из непосредне околине уз дуже монолошко излагање у односу на претходни разред.

ПИСМЕНЕ ВЕЖБЕ

Усвајање другог писма. Употребљавање вежби предвиђених у претходном разреду. Преписивање реченица и краћих обрађених текстова.

Одговори на питања и постављање питања у вези са задатим реченицама.

Препричавање кратког обрађеног текста по задатом плану.

Један писмени задатак у току школске године.

ЧИТАЊЕ

Увежбавање читања првог писма у току првог полугодишта, а у другом полугодишту треба усвојити друго писмо.

Даље неговање технике гласног читања текстова различитог жанра у складу са тематиком.

Увођење ученика у информативно читање или читање у себи, као и увођење у служење речником.

VII РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

ТЕМАТИКА

Школа: живот у школи, рад ученика у ваннаставним активностима, заједничке активности ученика школе, служење библиотеком, служење алатом у школској радионици; друштвено-користан рад ученика; излети, листови за децу.

Град и село: зграде у којима се обавља нека функција (робна кућа, општина, позориште, музеј, фабрика итд.) одржавање чистоће; пољопривредни радови.

Друштво: наши граничари, спортисти у нашем месту, стари занати у нашем крају.

Свакодневни живот: путовање, биоскопска представа, лична интересовања ученика.

Комуникативне функције: позивање, прихватање, неприхватање позива да се нешто заједно организује, извињавање; изражавање жеља, могућности, немогућности, обавезности и необавезности да се нешто уради, давање и тражење упутства, обавештења, исказивање физичких тегоба.

ЈЕЗИЧКА МАТЕРИЈА

Именовање предмета и бића

Даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање радње

И даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Увежбавање употребе глагола са непотпуним значењем (допуне у инфинитиву, односно да + перфекат).

Обрасци:

Она је морала (хтела, могла, желела и др.) учити (да учи).

Исказивање особине предмета и бића

Даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Увежбавање конструкције за поређење: компаратив + генитив именица и личних заменица с предлогом од и суперлатив придева.

Обрасци:

Петар је као његов тата.

Јасна је вреднија од сестре.

Јован је бољи од Јелене (од ње).

Марија је била бржа од друга (од њега).

Балон је лакши од лопте.

Мирко је најбржи у разреду.

Исказивање објекта

Даље увежбавање по образаца из претходног разреда.

У функцији објекта треба увежбавати акузатив именица мушког рода са -а и локатив именица и личних заменица.

Обрасци:

Он је донео шест књига.

Тата је водио малог Луку.

Зоран је причао о излету (о друговима).

Она је причала о њему (о њима).

Исказивање намене

Даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање просторних односа

Коришћење свих досада увежбаваних образаца за исказивање места. У функцији одредбе за место увежбавати генитив множине именица и личних заменица.

Обрасци:

Она стоји испред излога.

Петар је прошао поред војника (поред њих).

Милица је стала иза другова (иза њих).

Птице лете изнад кућа.

Ученици излазе из учионица.

Исказивање молбе и заповести

Увежбавање образаца из претходних разреда.

Иване, помози ми!

Мама, молим, те, пеци колача!

Исказивање временских односа

Увежбавање образаца из претходних разреда.

За исказивање временских односа треба увежбавати: генитив без предлога, конструкцију, **пре, после, за време** са овим падежом и временске реченице са везником **кад**.

Обрасци:

Иван се пробудио у седам часова.

Бака долази сваке недеље (године).

Сваког месеца (дана, сата) су тренирали.

Ненад је дошао пре (после, за време) ручка.

Иван иде у биоскоп кад научи задатак.

Исказивање начина радње

Увежбавање прилога у компаративу и суперлативу у функцији одредбе за начин.

Обрасци:

Воз иде спорије од авиона.

Авион лети најбрже.

Исказивање средства којима се врши радња

Утврђивање образаца из претходних разреда.

Исказивање узајамне и заједничке радње

Утарђивање образаца из претходних разреда.

Образац:

Весна путује са мамом.

Зоран разговара с њом (с нама).

Она се игра са псом.

Ми смо летовали са друговима.

Исказивање узрока радње

За исказивање узрока треба увежбавати облике генитива са предлогом **због** и узрочне реченице са везницима **јер, зато, што**.

Обрасци:

Петар није тренирао због кише.

Петар није тренирао јер (зато што) је падала киша.

ГРАМАТИКА

Појам прости и проширене реченице. Реченице по садржини: изјавна, упитна, одрична, узвична. Предикат: глаголски (облици презента, перфекта, футура и императива у функцији предиката), уменски (помоћни глагол и номинативни облик именица, заменице и придева). Субјект (номинатив именских речи). Слагање субјекта и предиката.

Ближи објекат.

Атрибут: одређивање именица у функцији субјекта, именског дела предиката и објекта придевском речи. Даље усвајање граматичке терминологије.

ПРАВОПИС

Писање негације у одричним реченицама и писање **ли** у упитним реченицама.

Писање великог слова у називима установа и предузећа; писање придева изведених од властитих именица, велико слово у писању имена празника.

Скраћенице типа: тј., нпр., итд.; СРЈ.

Састављено и растављено писање речи.

ГОВОРНЕ ВЕЖБЕ

Одговори на сложенија питања; постављање питања на основу обрађеног текста, на дате одговоре на основу датих упитних речи, интонацијом.

Дијалози ученика о предвиђеним темама, њихово проширивање и правилно коришћење комуникативних функција.

Пре причавање обрађеног текста на основу заданог плана и слободно, увођење ученика у састављање плана; скраћивање и проширивање краћег текста; пре причавање по плану одслушаног текста, ТВ емисија за децу.

Описивање предмета, бића (портрет).

ПИСМЕНЕ ВЕЖБЕ

Одговори на сложенија питања у односу на претходни разред. Постављање питања на основу обрађеног текста.

Увођење ученика у састављање плана. Пре причавање одрађеног текста на основу плана.

Скраћивање и проширивање датих реченица.

Причање доживљаја и догађаја из непосредне околине на основу заданог плана.

Писање: честитки, писма, позива и кратких обавештења уз правилно коришћење комуникативних функција.

Један писмени задатак у току школске године.

ЧИТАЊЕ

У току целе године треба читати текстове на другом нашем писму. Само повремено, ради одржавања континуитета, читање текстова на првом писму.

Даље оспособљавање ученика за самостално информативно читање лакших изборних текстова, у складу са тематиком, различитог жанра (литерарних, научно-популарних, информативних, публицистичких - листови за децу), са упознавањем елемената културе које текстови садрже.

Увођење ученика у коришћење језичких приручника и двојезичких речника.

VIII РАЗРЕД

(3 часа недељно, 114 годишње)

ТЕМАТИКА

Школа: суседне школе (у месту или ближој околини) међусобни сусрети ученика (сарадња, такмичење, дописивање); врсте спортова, доживљаји ученика из свакодневног живота, са летовања и зимовања.

Свакодневни живот: посета спортске приредби (резултати, понашање, навијање); радио, телевизија, дечја штампа, посета позоришту, посебна интересовања.

Друштво и природа: млади и њихова интересовања, излети у природу, природне лепоте.

Комуникативне функције: обраћање непознатом, молба, прихватање и неприхватање молбе и извињења, изражавање и преношење заповести, забране.

ЈЕЗИЧКА МАТЕРИЈА

Именовање предмета и бића

Даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање радње

Увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање субјекта

Увежбавање образаца из претходних разреда.

Уз именице у функцији објекта (акузатив, локатив) треба увежбавати атрибут који се са њим слаже у роду, броју и падежу.

Обрасци:

Ви сте читали о њему (о њима).

Ви сте говорили о њој (о њима).

Ја сам читао о храбрим дечаку (о храбрим дечацима).

Исказивање просторних односа

Увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање временских односа

Даље коришћење образаца из претходних разреда.

Исказивање начина и радње

Увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање узајамне и заједничке радње

Даље увежбавање образаца из претходних разреда.

Исказивање узрока радње

Даље увежбавање обрасца из претходног разреда.

ГРАМАТИКА

Глаголска синтагма: ближи и даљи објекат (указивати и на употребу наглашених и ненаглашених облика личних заменица), исказивање места, времена, начина, средства, друштва, узрока, прилозима и падежима, односно падешким конструкцијама (само оних облика савладаних у оквиру језичких модела). Именичка синтагма: атрибут уз именице (само оних облика савладаних у оквиру језичких модела) у наведеним синтаксичким функцијама.

Сложена реченица (појам).

ПРАВОПИС

Писање великог слова у називима покрајина, земља, држава, континента; велико слово у називима књига, листова, часописа. Скраћенице типа: ТВ, и сл.

Писање зареза у набрајању речи и уз вокатив.

Писање придева и прилога у компарацији.

Писање проклитике и енклитике.

ГОВОРНЕ ВЕЖБЕ

Препричавање обрађеног текста: на основу плана и слободно, са изменом завршетка.

Сажимање и проширивање текста.

Препричавање одслушаног одломка, радио и ТВ-емисија по плану и слободно.

Састављање плана (групно).

Причање: на основу датог почетка о доживљајима ученика и догађајима из непосредне и шире околине.

Описивање пејзажа.

Разговор о самостално прочитаном тексту.

Обавештавање и извештавање.

ПИСМЕНЕ ВЕЖБЕ

Писмене вежбе везују се за садржаје и облике обрађене на часовима говорних вежби.

Препричавање обрађеног текста: на основу плана и слободно, са променом становишта (лице, број, род, време).

Састављање плана групно.

Скраћивање и проширивање текста.

Заједничко препричавање колективног доживљаја.

Писање краћих извештаја, телеграма, бележења телефонских порука.

Један писмени задатак у току школске године.

ЧИТАЊЕ

Читање текстова на оба наша писма у складу са тематиком.

Даље оспособљавање ученика за самостално читање дужих текстова, у односу на претходни разред, са упознавањем културног контекста који текстови садрже.

Даље навикавање и увежбавање ученика за ефикасно служење језичким приручницима и двојезичним реченицама.

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ васпитно-образовног рада је да подстиче и развија ученикове способности и осећај за естетско изражавање, обликовање и примену стечених естетских искустава, у животу и раду.

Задаци су:

- утицање на развој личности ученика подстичући посебно развој визуелних, емоционално доживљајних и моторномануелних способности;
  - развијање ученикових способности опажања и памћења виђеног, маштовито представљање доживљаја и јачање осетљивости за облик, боје и просторне односе;
  - упознавање ученика с појавама и законитостима у природи које се могу односити на ликовне активности;
  - упознавање са различитим материјалима за рад, подстицање и развијање имагинације и неговање интересовања за културну баштину и за савремена кретања у уметности свог и других народа;
  - развијање способности ученика за аналитичко посматрање, ликовно представљање и обликовање, разумевање уметничких дела, радног простора, простора (упознавање разних могућности његовог представљања), уобичавање животног и радног простора, уређење околине;
  - допринос смањењу и отклањању деформитета.
- Програмска структура:
1. садржаји програма,
  2. креативност,
  3. средства и медији.

І ПРАЗРЕД

(1 час недељно, 38 годишње)

УПОЗНАВАЊЕ РАЗЛИЧИТИХ МАТЕРИЈАЛА ЗА РАД

Карактер и могућности материјала који ће се користити у настави ликовне културе у овом разреду.

Игре с различитим материјалима; разликовање боја, премазивање, намази, шрафуре, врсте линија; распоређивање предмета, гомилање, спајање материјала и предмета.

Средства: темпере, креде у боји, воштане боје, меке графитне оловке, фломастери, пластелин, глинамол, хартије, тканине, рол-папир.

Медији: цртање, сликање, вајање.

ОБЛИЦИ И ЊИХОВИ КВАЛИТЕТИ

Цело-део, велико-мало, боја-безбојно; меко-тврдо; храпаво-глатко; горе-доле, близу-далеко, дебело-танко, испред-између-иза, дугачко-кратко.

Опажање и представљање.

Средства: мека графитна оловка, фломастери; темпере, креде у боји, воштане боје, пластелин, глинамоп, хартија, тканине, рол-папир, новине.

Медији: цртање, сликање, вајање, колаж.

СВЕТЛО И СЕНКА, СВЕТЛО И ТАМНО

Углови осветљавања, даљина и близина светлосног извора, утврђивање променљивости облика сенке зависно од угла и даљине осветљавања.

Игре светлосним изворима у групном раду.

Средства: свећа, сијалица, рефлектор, пакпапир, креде у боји, разни природни и вештачки облици.

Медији: цртање, сликање.

ТАКТИЛНОСТ

Карактеристике разних предмета и функције разних облика: топло-хладно, храпаво-глатко, тешко-лако, угласто-обло, оштро-тупо.

Опажање карактеристика предмета тактилним чулом: препознавање функција разних облика и материјала.

Средства: торбе, џак, папирна кеса, непровидна амбалажа и разни природни и вештачки материјали.

РАЗЛИКОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ СРЕДИНА

Различите средине у насељима: стан, кућа, улица, насеље, село, град.

Опажање: уобличавање амбијената по властитим идејама ученика.

Средства: мека графитна оловка, темпере, глинамоп, пластелин и сл.

Медији: цртање, сликање, вајање, фотографије.

ПРЕОБЛИКОВАЊЕ МАТЕРИЈАЛА ИЛИ ПРЕДМЕТА ЊИХОВИМ СПАЈАЊЕМ

Грађење облика по слободном избору природним материјалима; грађење слободних облика спајањем готових предмета.

Увођење ученика у начине спајања различитих материјала или предмета у нове целине.

Средства: канап, жица, опека, метал, тканине, папир, кожа.

Медији: обликовање, повезивање.

II РАЗРЕД

(1 час недељно, 38 годишње)

КОНТРАСТ КОД МОТИВАЦИЈА ЗА ОПАЖАЊЕ ОБЛИКА

Вишебојан-једнобојан, нераван-раван, прав-крив, шиљаст-заобљен.

Опажање и усвајање знања о облицима и контрастним вредностима.

Средства: меке графитне оловке, фломастери, темпере, пластелин, глинамоп.

Медији: цртање, сликање, вајање.

ДЕЈСТВО СВЕТЛОСТИ НА КАРАКТЕР ОБЛИКА, СВЕТЛО-ТАМНО

Извор светлости, природна светлост, вештачка светлост.

Стваралачке игре ученика.

Средства: Сунчева светлост, свећа, батерија, огледало, позадина, предмети различитог облика, сопствене руке, прсти, тело.

Медији: оцртавање силуета.

ИНДИВИДУАЛНО КОРИШЋЕЊЕ РАЗЛИЧИТИХ МАТЕРИЈАЛА ЗА РАД

Сецање, лепљење, цепање, просипање, прскање, везивање, паковање, распакивање.

Подстицање ученика на игре и радње по слободно планираним и непланираним акцијама.

Средства: хартија, разне врсте лепкова, разне боје, канапи, картони, платно и слично.

РАЗНЕ ВРСТЕ ЗНАКОВА И СИМБОЛА

Саобраћајни знаци, спортске значке.

Увођење ученика у свет знакова и симбола.

Средства: разне врсте папира, графитне оловке, фломастери, темпере, тканине.

Медији: цртање, сликање, вајање.

ПОКРЕТНИ ЈЕДНОБОЈНИ И ВИШЕБОЈНИ ПРЕДМЕТИ

Прављење змајева, ветроказа, вртешки на штаповима, разне врсте обручева, заставница, једнобојна композиција употребних предмета.

Опажања кретања у простору.

Средства: папир, графитне оловке, боје, дрво, пластика, платно.

Медији: цртање, сликање, обликовање.

III РАЗРЕД

(1 час недељно, 38 годишње)

КОРИШЋЕЊЕ РАЗНИХ МАТЕРИЈАЛА ЗА КОМПОНОВАЊЕ

Дорада и преобликовање започетих облика.

Игре различитим материјалима и подстицање маште.

Средства: картон, делови разних играчака, канап, разни природни и вештачки материјали, лепак и слично.

Медији: колаж, обликовање.

ЗАМИШЉАЊЕ

Проширивање идеје на основу понуђеног детаља фотографије, репродукције, детаља неког предмета.

Развијање маште на основу постојећих знакова и симбола.

Средства: мека графитна оловка, фломастери, темпере, пластелин, глинамоп.

Медији: цртање, сликање, вајање.

ПОВЕЗИВАЊЕ РАЗНИХ ОБЛИКА У ЦЕЛИНУ

Повезивање више предмета у заједнички покрет, повезивање природних и начињених облика, утицај природних слика на положај облика у простору.

Опажање и представљање облика у простору.

Средства: меке графитне оловке, фломастери у боји, темпере, пластелин, глинамоп.

Медији: вајање, обликовање, цртање, сликање.

КОМПОЗИЦИЈА КАО ЦЕЛИНА

Распоредивање појединачних предмета у задатом простору: део-цело, грађење-разграђивање.

Опажање и представљање.

Средства: меке графитне оловке, фломастери, темпере, гваш, пластелин и глинамол.
Медији: Цртање, сликање, обликовање, архитектура - Сретен Стојановић (споменик на Венцу).
КОРИШЋЕЊЕ ПОТРОШНИХ МАТЕРИЈАЛА У ИНДИВИДУАЛНЕ СМИСАОНЕ ЦЕЛИНЕ
Гужвање, цепање, брисање, премазивање, пресовање, сечење, лепљење.
Игре и развој маште.
Средства: картон, новински папир у боји, темпере и слично, плодови, разни расклопиви предмети.
Медији: сликање, обликовање предмета за свакодневну употребу.
ЛИКОВНЕ КОНВЕНЦИЈЕ (УТВРЂЕНЕ ВРЕДНОСТИ) КАО МОГУЋНОСТИ СПОРАЗУМЕВАЊА
Препознавање различитих особина кроз естетску анализу и практичан рад (знак, костим, маска).
Средства: картон, папир, крплице, темпере, пластелин, глина.
Медији: сликање, колаж, обликовање.

IV РАЗРЕД (1 час недељно, 38 годишње)

КОЛАЖ

Грађење целине од површинских и тродимензионалних материјала.
Игре и развој маште.
Средства: папир, дрво, тканине, фурнир, тапет, лим, песак, пластичне масе, фотографије, конач, гипс, отпадни материјали.
Медији: сликање, лепљење површине.
ПРИМАРНЕ И СЕКУНДАРНЕ БОЈЕ
Мешање боја.
Упознавање основних боја, упознавање изведених боја.
Опажање и представљање.
Средства: акварел, гваш, темпере, креде у боји.
Медији: сликање.
СЛИКАРСКИ МАТЕРИЈАЛИ И ТЕХНИКЕ
Акварел, гваш, креда у боји.
Игре и развој маште.
Средства: водене боје, гваш, темпере, креде у боји.
Медији: сликање.
МАСА, ВОЛУМЕН, ПОВРШИНА, ПРОСТОР
Истоврсни - разноврсни облици у природи и околини, упоређивање.
Волумен као израз простирања облика у три димензије, изглед облика као лик у површини простирање у две димензије.
Опажање и представљање.
Средства: различити материјали за обликовање и сликање.
Опажање и представљање.
Средства: различити материјали за обликовање и сликање.
Медији: вајање, сликање.

V РАЗРЕД (2 часа недељно, 76 годишње)

СЛОБОДНО РИТМИЧКО КОМПОНОВАЊЕ

Упознавање различитих материјала за цртање, сликање, графичке и вајарске радове, као могућности за стварање ликовних целина, веза између привремених случајности у понашању материјала и природних законитости, понашање самог материјала и ученикове личности.
Опажање и представљање.
Средства: комбиноване технике, разни природни и вештачки материјали, мека графитна оловка, фломастери, темпере, пластелин, глинамол.
Медији: цртање, сликање, вајање, графика.
ЛИНИЈА
Покривање површина хартије разним врстама линија ради коришћења тих хартија, сечењем или цепањем; за прављење колажа; конструкција; ритам у облику; динамичност облика изражена линијом; карактер предмета; анализа ученичких и других ликовних радова (репродукција) усмерена на интензитет или психолошко дејство линија.
Опажање и представљање.
Средства: меке графитне оловке, папир, картон, пластелин, глинамол.
Медији: цртање, колаж, вајање.
ОБЛИК
Положај облика у простору, према другим облицима, осветљеност, облик у равни: природни, вештачки сажет, увећан, умањен, отворен-затворен, прост-сложен, груписање, кретање облика.
Опажање и представљање.
Средства: мека графитна оловка, природни угљен, темпере, пластелин, глинамол.
Медији: цртање, сликање, вајање.
ОРНАМЕНТИ
Преплет и густина, прецизност, испод-изнад-између.
Игра линијама.
Средства: хартија, глина, глинамол.
Медији: вајање.
ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ
Преглед неких новијих средстава визуелног споразумевања (фотографија, филм, телевизија, видео).
Увођење ученика у начине визуелног споразумевања.
Средства: цртачки и сликарски материјали, фотографија, филм.
Медији: видео и телевизија.

VI РАЗРЕД (2 часа недељно, 76 годишње)

СПОНТАНИ РИТАМ БОЈЕНИХ МРЉА, ЛИНИЈА, СВЕТЛОСТИ

Однос боја и материјала.

Игре и развој маште.

Средства: комбинована техника, природни и вештачки материјали.

Медији: сликање, обликовање.

ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ

Организовање и препознавање знакова у нашој околини. Стварање и декодирање визуелне шифре.

Подстицање стваралачког мишљења и понашања.

Средства: графитне оловке, темпере.

Медији: цртање, сликање, колаж.

ТЕКСТУРА

Квалитет, слојевитост, чврстина, технолошка својства материјала, обојеност, везива, природни материјали, имитација.

Опажање и представљање.

Средства: комбинована техника, графитне оловке, природни угљен за цртање, темпере, пластелин, глинамол и разни природни и вештачки материјали.

Медији: цртање, сликање, вајање, графика.

СВЕТЛИНА (ВАЛЕР)

Тонске разлике, светло-тамно, степен светлости и затамљености, градација светлости у односу на одређеност извора.

Опажање и представљање.

Средства: графитна оловка, природни угљен за цртање, темпере, гваш, пластелин, глинамол.

Медији: цртање, сликање, вајање, графика, уметничка дела: Франциско Гоја: "Трећи мај", Шварден: "Мртва природа", Рембрант, Пол Сезан, Ђура Јакшић, Љуба Ивановић, М. Станчић, Р. Дедењак П. Милосављевић.

БОЈА

Основне боје, мешање основних боја, бела, црна, сива, комплементарне боје, слојевито сликање, топле-хладне боје, контраст тоналитета.

Опажање и представљање.

Средства: акварел, темпере, пастел, бојане фолије, бојени папир и слично.

Медији: сликање, уметничка дела: Ван Гог, Надежда Петровић, Марко Челебоновић, Сава Шумановић, Петар Лубарда, Игњат Јоб, Јован Бјелић, Петар Добровић, Спаса Куновски.

СВЕТ УОБРАЗИЉЕ У ЛИКОВНИМ ДЕЛИМА

Сликање снова или бајки.

Анализа репродукција или оригинала у којима се јавља фантастика; ослобађање од функционалности, загонетност, транспоноване ствари смештајем у нови неуобичајени простор.

Средства: репродукције уметничких дела или оригинали.

Медији: слика, цртеж, графика.

VII РАЗРЕД

(2 часа недељно, 76 годишње)

РАЗНОВРСНИ И ИСТОВРСНИ ОБЛИЦИ У ПРИРОДИ - ОКОЛИНИ И У УМЕТНИЧКИМ ДЕЛИМА

Опажање и представљање карактеристика везаних за облике у природи.

Перцепција.

Средства: темпера, боје, глина.

Медији: сликање, вајање.

ПРОПОРЦИЈЕ

Човек, предмет, простор.

Однос величина, мере, правила за представљање људског тела, примерено, непримерено.

Опажање и представљање.

Средства: природни угљен, меке графитне оловке, хартија, глинамол, боја.

Медији: сликање, вајање, колаж, уметничка дела, споменици културе.

КОМПОЗИЦИЈА, РАСПОРЕЂИВАЊЕ ОБЛИКА И МАСЕ У ПОВРШИНИ И ПРОСТОРУ

Равнотежа облика, маса, боје, величина, више ритмичких целина различитог значаја, понављања, степеновања, контрасти.

Опажање и представљање.

Средства: комбиноване технике, графитне оловке, природни угљен, креда у боји, темпере, пластелин, глинамол, разни природни и вештачки материјали.

Медији: цртање, сликање, вајање, графика, уметничка дела: Гранс Хало: "Хиле Бабе", Веласкез, Тицијан, Е. Мане: "Бар у Фоли Бержеру", Тернер: "Последње путовање смелог", Курбе: И. Грохор, Ј. Рачић, М. Краљевић, И. Радовић.

VIII РАЗРЕД

(2 часа недељно, 76 годишње)

СЛОБОДНО КОМПОНОВАЊЕ

Јединство акције, и доживљаја; непосредност, синтеза мрља и линија насталих акцијом прскања, поливања, процесом сликања и другим начинима употребе материјала; дејство спонтаног и контролисаног.

Подстицање непосредног израза.

Средства: графитне оловке, фломастери, темпере, пластелин, глинамол и други природни и вештачки материјали.

КОНТРАСТ, ЈЕДИНСТВО И ДОМИНАНТА

Контраст као ритам супротности, смењивања светла и сенке; елементи у видном пољу као чиниоци јединства композиције, мировање и кретање, доминанта - основна идеја.

Опажање и представљање.

Средства: графитне оловке, природни угљен за цртање темпере, акрил-боје, пластелин, глина, глинамол и разни природни и вештачки материјали.

Медији: цртање, сликање, вајање, графика, уметничка дела: Рембрант: "Хенрија Стофелес на прозору", Ван Гог: "Кафана у Арлу", Ђорџоне: "Концерт у пољу", Делакроа: "Слобода на барикадама", Клод Моне (серија катедрала у Руану) Сезан, Бонар: "Тоалета", Пол Кле: "Путујући циркус", Пикасо: "Герника", Раушенберг, Бранкуси, византијска, готска и барокна архитектура (Студеница, Каленић, Манасија, Грачаница, Манастир Морача, катедрала у Трогиру.

ПРОЈЕКТОВАЊЕ ОДЕЋЕ

Човек, разна занимања, услови за рад, разлике потреба, примерено-непримерено.

Перцепција, запажање.

Средства: графитне оловке, боја, разни природни и вештачки материјали.

Медији: цртање, сликање, колаж, вајање.

ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ, ШМИНКА, ЕСТЕТСКЕ И КОМУНИКАТИВНЕ ВРЕДНОСТИ

Човек, лепо-ружно, весело-тужно.

Запажање, замишљање.

Средства: темпера боје, репродукције, постери.

Медији: сликање, колаж, деколаж.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ

РАД СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ УЧЕНИЦИМА

У току школске године чланови ликовне секције учествују у естетском уређивању школе и њене околине и у припремању и опреми изложби и разних других манифестација у васпитно-образовној организацији и у оквиру културне и јавне делатности. Улога наставника је веома значајна у подстицању, окупљању и ангажовању ученика.

Активности су: цртање, сликање, вајање, графика, сценографија, керамика, таписерија, визуелне комуникације, праћење савременог ликовног живота (изложбе и друге ликовне манифестације).

Такође је пожељно формирање и чување збирки (индивидуалних или заједничких колекција) цртежа, слика, графика, фигура (оригинала или репродукција), вредних ствари (делова ношњи, старе пегле, стари сатови итд.), интересантних облика из природе (корене, камен итд.).

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставне музичке културе је позитивно утицање на емотивно-ефективну сферу личности ученика уз истовремено поступно развијање елементарних музичких способности.

Задачи су:

- буђење интересовања према музичкој уметности у музичким активностима;
- оспособљавање ученика да правилно реагују на музику: да опажају карактер музичког дела и разумеју садржај програмских композиција;
- неговање способности ученика да музички доживљај изразе и средствима других уметности (ликовним, ритмичко-плесним, драмским и писаним начинима);
- перманентно, у свим ситуацијама, развијати музичку парцепцију уз основне музичке способности - музички ритам, слух и меморију;
- опажање и разликовање особина тонова и њихово бележење;
- неговање вокалних способности ученика певањем народних и уметничких садржаја;
- оспособљавање ученика за музицирање на ритмичким и мелодијским инструментима орфовог инструментарија;
- упознавање с основним музичким појмовима који представљају саставни део опште културе ученика;
- подстицање стваралачких музичких способности сваког ученика посебно;
- упознавање ученика с одобреним делима нашег народног и уметничког стваралаштва уз формирање позитивног односа према уметничкој баштини.

І ПРАЗРЕД

(1 час недељно, 38 годишње)

ПОДРУЧЈА ПРОГРАМА:

- извођење музике певањем, свирањем, ритмом и покретом;
- упознавање музичких дела слушањем народне и уметничке музике;
- дечије музичко стваралаштво.

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ ПЕВАЊЕМ НАРОДНИХ И УМЕТНИЧКИХ ПЕСАМА

1. Рачунање В. - Ђорђевић,
2. Заједничка успаванка - Д. Миладиновић,
3. Концерт ("Гудало гуди, труба труби...") - Н. Вукомановић,
4. Рођенданска песма - варијанта "Данас нам је диван дан" - аутор непознат,
5. Без алата нема ни заната - В. Милићевић,
6. Ви, ви, ви, на стражи смо ми - Ј. Ј. Змај - Јосиф Це,
7. Добар вече, суседнице - Ј. Ј. Змај - М. Обрадовић,
8. На крај села жута кућа - народна.

У току године, с ученицима обрадити, по слуху, највише до осам од предложених песама или других које карактером и васпитно-образовним захтевима одговарају наведеним примерима.

Уз певање дечијих народних и уметничких песама (по слуху) уз ритмичко изговарање бројалице, или уз извођење једноставнијих игара уводити постепено ритмичке удараљке као "инструменталну" пратњу (штапиће, звечке, прапорце).

ИЗВОЂЕЊЕ РИТМОВА И ИГАРА УЗ ПОКРЕТ

1. Пишем, пишем, пет'ест (или варијанта Бројим, бројим пет'ест) народна бројалица и разбрајалица;
2. Куче, маче - Д. Максимовић - бројалица и брзалица;
3. Ишо медо у дућан - народна бројалица;
4. Трка - Д. Ерић - бројалица и брзалица.

1. Јеж - Н. Ниба (песма уз имитативне покрете);
2. Ивин воз - А. Кораћ (уз музику са касетофона изводити једноставне ритмове, ономатопеју, или покрете);
3. Лепи, плави напрстњак - запис В. Протић, народна из Србије;
4. Иди кући обуци се ("Леле дуње ранке") - народна;
5. Јачајте мишиће - уз музику ансамбла "Седморица младих" изводити ритам плјескањем или удараљкама или опонашати физичке вежбе.

Следећи део